

енергетичних ресурсів і одержуваної економії бюджетних коштів, що включає розробку паливно-енергетичних балансів, енергетичних паспортів та атестатів об'єктів господарської діяльності; підвищити ефективність контролю за тарифами на електричну та теплову енергію; впорядкувати організацію ринку електричної та теплової енергії, правові та економічні відносини його учасників; забезпечити сталий з точки зору навколишнього середовища та безпечний розвиток систем енергопостачання за допомогою розумного й ефективного використання енергії.

Література

1. Потенціал енергозбереження в Україні: де він проявляється і як його реалізувати? [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://ua-energy.org/post/37475>.
2. Андрійчук В. Шляхи досягнення енергетичної безпеки / В. Андрійчук // Політика і час. – 2006. – № 12. – С. 35-37.
3. Гришко В.В. Енергозбереження на промислових підприємствах / В. Гришко, А. Мазаракі. – К. : Вид-во "Либідь", 2010. – 340 с.
4. Енергоефективність як ресурс інноваційного розвитку: національна доповідь про стан та перспективи реалізації державної політики енергоефективності у 2008 році / С.Ф. Єрмілов, В.М. Гець, Ю.П. Ященко, В.В. Григоровський, В.Е. Лір та ін. – К. : Вид-во НАЕР, 2009. – 93 с.
5. Свірчевська Ю.А. Енергозбереження як засіб досягнення енергетичної безпеки України / Ю.А. Свірчевська // Економічна та соціальна географія : наук. зб. – 2010. – Вип. 61-238. – С. 148-153.
6. Ермилов С. Формирование конкурентных энергорынков в Украине / С. Ермилов // Экономика Украины. – 2007. – № 10. – С. 15-28.
7. Суходоля О. Динаміка реалізації політики енергоефективності: засоби та процедури оперування / О. Суходоля // Збірник наукових праць НАДУ. – К. : Вид-во НАДУ. – 2006. – Вип. 1. – С. 189-204.
8. Сердюк Т.В. Організаційно-економічний механізм енергозбереження у промисловості : монографія / Т.В. Сердюк. – Вінниця : Вид-во "Універсум-Вінниця", 2005. – 154 с.
9. Маліновський А.А. Контроль та планування енерговикористання : навч. посібн. [для студ. ВНЗ] / А.А. Маліновський; Регіональний центр з підготовки та підв. кваліфікації кадрів у сфері енергозбереження та енергетичного менеджменту. – Львів : Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2001. – 55 с.
10. Пропозиції до енергетичної стратегії України. [Електронний ресурс]. – Доступний з <http://necin.com.ua>.

Петринка В.Ю. Концепція построения инновационного потенциала энергосбережения промышленных предприятий

Раскрыта сущность концепции построения инновационного потенциала энергосбережения промышленных предприятий, проведено разделение энергосбережения по типам инновационных составляющих, которые вносят свою долю в общее инновационное развитие экономики страны, выделены приоритетные направления повышения эффективности систем энергосбережения в промышленности, что позволит повысить экспортный потенциал страны, конкурентоспособность производимых товаров и услуг, а также увеличить занятость населения благодаря развитию производства энергоэффективного оборудования и материалов.

Petrynka V. Yu. Concept construction innovation potential energy industrial enterprises

The essence of the concept of building an innovative energy saving potential of industrial enterprises is certain in the article, the separation of energy saving is conducted by types of innovative components, that make its share of the overall development of innovative economy, the priorities improve the efficiency of energy conservation is selected in industry, which will help improve the export potential of the country's competitiveness goods and services, and employment is increase through the development, production of equipment and materials.

4. ЕКОНОМІКА, ПЛАНУВАННЯ ТА УПРАВЛІННЯ В ГАЛУЗЯХ

УДК 336.77

Доц. А.Б. Камінський, д-р екон. наук –
Київський НУ ім. Тараса Шевченка

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИКОРИСТАННЯ СКОРИНГУ В КРЕДИТНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ

Представлено концептуальні підходи до використання скорингу на різних етапах взаємодії банку з позичальником. Показано специфіку підходів на етапах: залучення клієнтів, аплікації, кредитних відносин, стягнення заборгованості. Обґрунтовано переваги використання скорингів на кожному з етапів.

Ключові слова: кредитний скоринг, споживче кредитування, ризик-менеджмент банку.

Постановка проблеми. Скоринг як інструмент оцінки позичальника використовується банками в споживчому кредитуванні починаючи з 1940-х років, коли його вперше запропонував американський економіст Д. Дюран. На основі даних від банків він сформував сукупність характеристик позичальників, які істотно впливають на кредитний ризик, та запропонував методику його оцінювання. Сутність методики полягає у сумуванні балів за кожен атрибут позичальника та отриманні сукупного скорингового балу. Значенням скорингового балу відповідають ймовірності дефолту. Як результат, прийняття кредитного рішення ґрунтується на значенні сукупного скорингового балу позичальника: якщо бал вищий від певного рівня, то позичальник отримує кредит, в іншому випадку йому відмовляють у наданні кредиту. У зв'язку із розвитком споживчого кредитування в останні 50 років скоринг, як інструмент прийняття рішень, постійно розвивався в аспекті підходів до його конструювання та в аспекті сфер застосування. Підходи до побудови скорингу охоплюють різноманітний статистичний, економіко-математичний та експертний інструментарій. На сьогодні побудовані та застосовуються скоринги поведінки позичальника, колекторські скоринги тощо. Ефективність скорингів виявляє себе на всіх етапах взаємодії кредитора з позичальником, але системного погляду на їх застосування в кредитних процесах поки не сформовано. Основною проблемою, дослідженню якої присвячена дана стаття, є недостатня розробленість концептуальних основ використання скорингів у бізнес-процесах кредитування. Розбудова таких основ дозволить реалізувати системний підхід до імплементації скорингу, що дозволить використати можливості та переваги скорингів на різних стадіях взаємодії кредитора з позичальником.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Кредитний ризик постійно перебуває в сфері щільної уваги науковців та практиків, що обумовлюється перманентним розвитком кредитних відносин та регулятивними нормами в банківському секторі, такими як "Базель II" та "Базель III". Це обумовлює значну кількість публікацій закордонних та українських авторів. В Україні проблематику кредитних ризиків, їх оцінку та моделювання вивчали В.В. Вітлінський, Т.С. Клебанова, Н.І. Костіна, Б.Ю. Кишакевич, О.В. Пернарівський, В.І. Грушко, І.О. Лютий,

С.В. Науменкова, З.М. Васильченко, І.А. Бланк тощо. За кордоном найбільш відомими вченими, що досліджували питання кредитного ризик-менеджменту (зокрема скоринговими підходами) є Р. Андерсон, Н. Сіддікі, Л. Томас, Дж. Крук, Д. Ел-дман, Б. Баесенс, Р. Малхотра, А. Лобанов, А. Чугунов та інші.

Незважаючи на достатньо велику кількість публікацій з кредитного ризику, проблематиці скорингового підходу в Україні присвячено досить мало публікацій, що пояснюється відносно невеликим часом розвитку сегменту споживчого кредитування, який є основною сферою застосування скорингів. Якщо на розвинених кредитних ринках (насамперед США та Західної Європи) споживче кредитування активно розвивалося протягом 50-60 останніх років, то, відповідно, розвивалися і системи кредитного ризик-менеджменту, складовою яких виступає кредитний скоринг. Фундаментальною працею у сфері застосування скорингу в кредитуванні є книга [1]. Методологічні аспекти побудови скорингів представлено в книзі [2]. Різні аспекти та підходи до використання скорингу представлено в [3]. Сучасними напрямками побудови скорингових моделей є підходи, засновані на концепції виживання (survival conception) [4]; на включенні макроекономічних показників до скорингу, на цінності позичальника банку для кредитора тощо. В Україні наукові дослідження щодо розробки скорингових підходів знаходяться у стадії розвитку: можна виокремити роботи Н.Г. Волик [5], К.П. Бурий [6], роботи автора (зокрема [7]) та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на досить розвинений інструментарій побудови кредитних скорингів та їх широке використання на апіляційній стадії споживчого кредитування, наявною є недостатність системного використання скорингу на всіх стадіях взаємовідносин "кредитор-позичальник". Ефективність використання скорингу в системі споживчого кредитування обумовлюється цілою низкою аспектів, які актуальні на стадії пошуку клієнтів, стадії наявності кредитних відносин, стягнення заборгованості тощо. Ці питання і досліджено у роботі.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є представлення концептуальних підходів до імплементації скорингу в систему кредитного ризик-менеджменту на різних етапах взаємовідносин "кредитор-позичальник".

Виклад основного матеріалу. Для представлення концептуальних підходів використання скорингу банками логічно виходити із специфічних переваг, що лежать в основі його застосування в процесах споживчого кредитування. Основних переваг можна виділити три:

1. Комплексний характер оцінювання. За своєю сутністю скоринг охоплює інформацію про низку характеристик, які в сукупності дають змогу комплексно оцінити ризик позичальника, виражений у сукупній скоринговій оцінці. Значимість тих чи інших характеристик відображається за допомогою ваг скорингової функції та стоп-факторів.
2. Швидкість оцінювання. Специфіка споживчого кредитування передбачає обмежений час на оцінювання позичальника та прийняття кредитного рішення. Обумовлюється це неможливістю витратити багато (робочого) часу на одного клієнта внаслідок невеликих сум кредитів порівняно з корпоративним сегментом. Звичайно, у випадках видачі іпотеки та автомобільних кредитів можливо витратити більше часу на роботу з позичальником, але при видачі

нецільових незабезпечених готівкових кредитів чи кредитних карт час на роботу з позичальником істотно обмежений. Сюди належить і аспект конкурентності. Якщо банк витратить багато часу на оцінку позичальників, то у багатьох випадках (наприклад на апіляційній стадії) клієнт може піти в інший банк.

3. Кількісна оцінка. Скоринг є ефективним інструментом прийняття кредитних рішень також тому, що оцінка представлена в числовій формі – у вигляді сукупного скорингового балу. Кредитні рішення можуть прийматися на основі точки (або точок) відтинання. Процес видачі споживчих кредитів може бути автоматизовано та людський фактор при видачі кредиту зменшений.

Під час розгляду процесу впровадження скорингу в кредитну діяльність банку важливим аспектом є тип інформації, яка використовується у скоринговій оцінці. Найбільш важливим є розподіл інформації на внутрішню інформацію кредитора про позичальника та інформацію з бюро кредитних історій. Перший тип інформації може містити соціально-демографічні, професійно-кваліфікаційні та інші характеристики про позичальника. Ця інформація міститься або в базах даних банку (для існуючих клієнтів), або надається самим позичальником. Другий тип інформації містить, як правило, повну інформацію про кредитні відносини в минулі періоди та зараз. Отримання цієї інформації передбачає організацію запитів до бюро кредитних історій, які можуть надати базову інформацію (кредитну історію), а можуть надати власний скоринг (скоринг бюро). Для повноти та точності оцінки доцільно використовувати обидва типи інформації.

Перейдемо до способів використання банками скорингів у споживчому кредитуванні. В основі пропонованого підходу лежить цикл взаємодії "кредитор-позичальник" представлений у вигляді низки етапів (рис. 1).

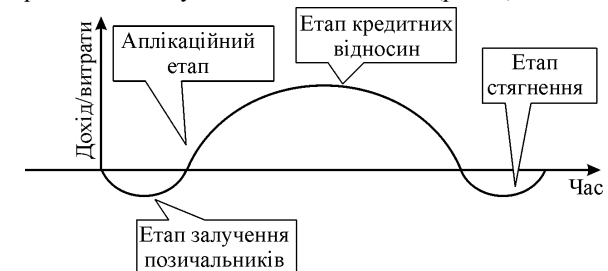
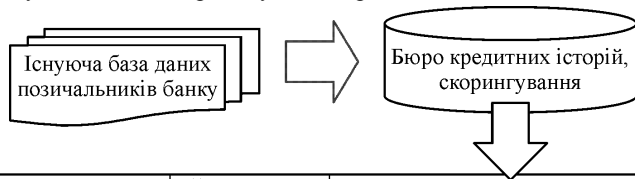

Рис. 1. Етапи циклу взаємодії "кредитор-позичальник"

Концептуальний підхід впровадження скорингу на етапі залучення клієнтів. На сьогодні етап залучення позичальників є дуже актуальним, тому що український ринок нецільових незабезпечених кредитів та кредитних карт, починаючи з 2011 р., стає дедалі конкурентнішим та насиченішим. За даними [8], у вересні 2013 р. пропозицію в цьому сегменті здійснювали більше 50 банків і залучити гарних клієнтів стає дедалі важче. Разом з цим банки, що кредитують в споживчому сегменті вже певний період, мають значні бази існуючих клієнтів – позичальників. Ці бази даних є конкурентною перевагою банку в тому аспекті, що існуючим позичальникам (у яких наявні чи завершені кредитні відносини) можуть бути запропоновані нові додаткові кредитні продукти. Зрозуміло, що при цьому характеристики кредитних продуктів (наприклад ліміт за кредитною картою) мо-

жуть бути прив'язані до кредитоспроможності цих клієнтів. Саме тут виникає логіка використання скорингового підходу. Існуючі позичальники можуть бути скоринговані власним скорингом банку чи скорингом бюро кредитних історій та, залежно від сукупного скорингового балу, їм може бути зроблена пропозиція. Концептуальний підхід на цьому етапі відображений на рис. 2.

У прикладі, зображеному на рис. 2, банк, маючи власну базу позичальників, використовує скоринг бюро кредитних історій для оцінки їх кредитоспроможності та здійснює пропозицію кредитних карт відповідно до цієї оцінки. Аналогічним чином банки можуть використовувати власні бази клієнтів у межах зарплатних проектів. Зокрема, здійснивши скорингову оцінку, запровадити овердрафт на зарплатну картку, або власникам зарплатних карт зробити пропозицію кредитної картки. Таким чином, на етапі залучення клієнтів банк може ефективно використати скоринг для оцінки клієнтів з існуючої бази даних для здійснення їм пропозиції додаткового кредитного продукту. Актуальність цього підходу збільшується із насиченістю ринку споживчого кредитування пропозиціями.

Результат скорингування (класи ризику)	Ймовірність банкрутства	Кредитна пропозиція
A (найнижчий ризик)	0 %-1 %	Кредитна картка з лімітом 20000 грн
B (низький ризик)	1 %-3 %	Кредитна картка з лімітом 10000 грн
C (середній ризик)	3 %-6 %	Кредитна картка з лімітом 5000 грн
D (високий ризик)	6 %-20 %	Пропозиція не здійснюється
E (дуже високий ризик)	Більше 20 %	Пропозиція не здійснюється

Рис. 2. Приклад використання скорингу для додаткової пропозиції існуючим клієнтам банку

Концептуальні підходи впровадження скорингу на апікаційному етапі. Цей етап охоплює верифікацію позичальника та оцінку його кредитоспроможності. Для обох процедур може бути використаний скоринг. Для процедури верифікації може бути задіяний фрод-скоринг (від англ. *fraud* – шахрайство). Сутність його полягає у зіставленні даних, поданих позичальником, з даними щодо цього позичальника із різних баз даних. Зокрема, верифікація паспортних даних, телефонних номерів, місця роботи тощо. За кожний факт невідповідності додається певна сума балів залежно від значимості такої невідповідності. Після перевищення певного встановленого рівня позичальнику має бути відмовлено, або він має бути підданий ретельній перевірці.

Для оцінки кредитоспроможності та рівня ризику позичальника впроваджується апікаційний скоринг. Це найбільш розповсюджений підхід використання скорингу, який на сьогодні використовується більшістю банків у сегменті споживчого кредитування. Позичальник, заповнюючи анкету, зазначає свої соціально-демографічні, професійно-кваліфікаційні атрибути, атрибути рівня добробуту тощо. На їх основі формується значення сукупного скорингового балу S , якому відповідає ймовірність дефолту $PD: S \leftrightarrow PD$.

Практика застосування скорингу показує, що розподіл значень сукупного скорингового балу апікаційного скорингу близький до нормального розподілу, особливо при достатній кількості характеристик (15-20 характеристик). Ймовірність дефолту PD є монотонно спадаючою функцією від значень апікаційного скорингового балу $PD = f(S)$. При цьому функція буде спочатку опуклою до гори, а потім опуклою вниз (рис. 3).

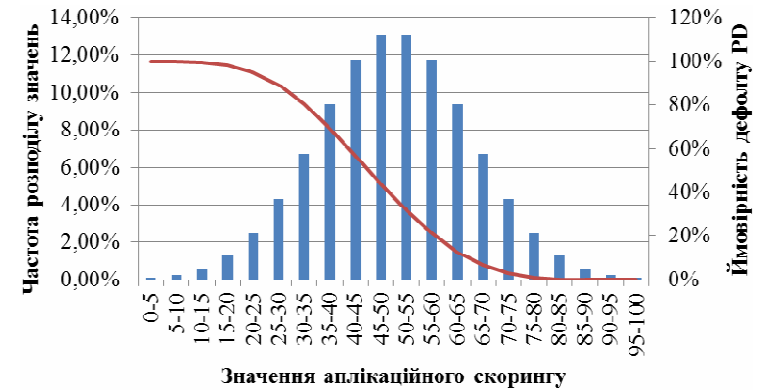

Рис. 3. Типовий вигляд гістограми розподілу значень скорингу та ймовірностей дефолту апікаційного скорингу

Використання апікаційного скорингу передбачає визначення двох або трьох областей значень скорингу. Кожна область значень тягне за собою прийняття відповідного кредитного рішення. Найпростіший випадок – це модель із двома областями – "білою" та "чорною". Позичальникам, значення апікаційного скорингу яких потрапило в "білу" область, надається кредит, а позичальникам, значення апікаційного скорингу яких потрапило в "чорну" зону, відмовляється у кредиті. Ключовим елементом у визначенні "білої" та "чорної" областей є точка відтинання скорингу. Вона визначається на основі фінансової моделі кредитної діяльності.

Логіку визначення точки відтинання скорингу представлено в [9]. Припустимо, банк планує видачу споживчих кредитів розміром K на один рік під відсоткову ставку r . Передбачається розгляд N кредитних заявок. Відома функція залежності ймовірності дефолту від скорингового значення $PD = f(S)$. Тоді для фіксованого скорингового значення S фінансовий результат дорівнюватиме $N(S) \cdot (1 - PD(S)) \cdot r - N(S) \cdot PD(S) \cdot K$, де $N(S)$ – кількість позичальників із значенням скорингу S . При малих значеннях S фінансовий результат від'ємним, а із зростанням стає додатнім. Точка S_0 за якої

$$N(S_0) \cdot (1 - PD(S_0)) \cdot r - N(S_0) \cdot PD(S_0) \cdot K = 0$$

може бути прийнята за точку відтинання апікаційного скорингу.

Прийняття кредитних рішень у випадку трьох областей скорингових значень – "білої", "сірої" та "чорної" відрізняється тим, що у разі потрапляння скорингу в "сіру" область позичальник має бути додатково перевірений або вимагається наявність поруки.

Концептуальні підходи впровадження скорингу на етапі кредитних відносин. На цьому етапі у банку є можливість використати інформацію не тільки аплікаційного характеру, а і поведінкового. Наприклад, це може бути у випадках пролонгації кредитної карти, звернення за наступним кредитом у той же банк, наявність довгострокового кредиту в даному банку (іпотека чи авто кредиту). У такому випадку впровадження скорингів буде мати певну комбінацію аплікаційного та поведінкового скорингів. У разі зміни скорингу позичальника можуть бути запропоновані певні кредитні рішення. Зі збільшенням скорингового бала позичальнику може бути підвищений кредитний ліміт (у випадку кредитної карти), чи наданий додатковий кредит. У разі зменшення бала позичальник може бути поставлений на моніторинг, чи йому може бути зменшений кредитний ліміт.

Впровадження скорингу на цьому етапі дуже ефективно у розрізі моніторингу ризику всього портфеля виданих споживчих кредитів. А саме, регулярне скорингування всього портфеля даватиме динаміку його ризику в часі. Ілюстрацію цього підходу наведено у табл.

Припустимо, що в портфелі N позичальників споживчих кредитів. По кожному позичальнику маємо скорингову оцінку, віднесену до одного з 15 класів (від A_1 до E_3). Приналежність класу обумовлює ймовірність дефолту PD для кожного позичальника. Відомими є суми заборгованостей по кожному позичальнику EAD (exposure at default) та норма повернення у випадку дефолту RR (recovery rate). На цій основі можна розрахувати у кожний період сподівані втрати за кожним позичальником EL (expected loss):

$$EL = EAD \cdot (1 - RR) \cdot PD.$$

Сподівані витрати за портфелем становлять:

$$ELP = \sum_{k=1}^N EL_k.$$

Табл. Приклад розрахунку ризику портфеля в динаміці

Кредитний портфель	Скорингові класи. Період $t-1$	PD	EAD	RR	Скорингові класи. Період t	PD	EAD	RR
Позичальник 1	A_3	0,01	12000	0,3	A_2	0,01	10000	0,3
Позичальник 2	B_2	0,05	23451	0,2	C_1	0,09	21111	0,25
Позичальник 3	B_1	0,03	12000	0	B_1	0,03	12000	0
Позичальник 4	E_3	1	3450	0,18	E_3	1	2450	0,38
...
...
...
Позичальник N	D_2	0,34	8060	0,56	D_3	0,42	6060	0,56
			ELP	56946678			ELP	68599789

Здійснюючи регулярне скорингування всього портфеля, можна мати ефективний інструмент для моніторингу портфельного ризику. У разі зростання ризику портфеля необхідно здійснювати певні процедури щодо зменшення ризику.

Концептуальні підходи впровадження скорингу на етапі стягнення. У випадках невиконання позичальником своїх кредитних зобов'язань повністю та у встановлені терміни постає задача стягнення простроченої заборгованості. При

цьому боржники істотно різняться за термінами простроченої заборгованості, сумами заборгованості, кількістю кредитів у простроченні, та низкою інших параметрів. Для стягнення заборгованості у банків в арсеналі різні стратегії: дистанційного стягнення (soft-collection), виїзного стягнення (hard-collection), судового стягнення (legal-collection). Стратегії передбачають різний рівень грошових і часових витрат та мають бути оптимальним чином адаптовані до різних класів боржників. Для пріоритетизації роботи з боржниками може бути ефективно використаний колекторський скоринг, який одним числом (сукупним скоринговим балом) відбиває атрибути боржника. Кожному сукупному скоринговому балу відповідає ймовірність повернення боржником коштів внаслідок застосування певної стратегії. Колекторський скоринг дає змогу отримати пріоритетизацію роботи із стягнення заборгованості. У роботі [10] запропонований підхід колекторського скорингу контактності та скорингу сплатності. На основі першого можна ідентифікувати контактних боржників, а на основі другого – тих, хто сплачуватиме борг, будучи контактним.

Висновки та пропозиції. У сегменті споживчого кредитування скоринг може бути ефективно використаний на всіх етапах взаємовідносин "позичальник-кредитор". Основними перевагами при цьому є:

- комплексний характер оцінювання позичальника, який разом з тим відображений у простій для кредитних рішень числовій формі;
- оптимізація витрат та скорочення часу на кредитні рішення за рахунок автоматизації розрахунку скорингу;
- нівелювання суб'єктивного фактора під час формування кредитних рішень;
- можливість управління ризиком та доходом всього портфеля через прості інструменти (такі як точка відтинання скорингу);

Звичайно, скоринг може добре оцінювати позичальників лише у випадку достатньої інформації, що подається йому на вхід. Також, варто розуміти, що скоринг є лише одним з елементів сучасної системи ризик-менеджменту банку поруч із взаємодією з бюро кредитних історій, "чорними" списками, системою верифікації.

Перспективними напрямками дослідження, на погляд автора, є дослідження оптимальних способів імплементації наведених видів скорингу в загальну систему ризик-менеджменту банку. Наслідком такої оптимізації має стати підвищення рівня ризик-менеджменту банку та краще виконання ним притаманних функцій.

Література

1. Anderson R. The credit scoring toolkit: theory and practice for retail credit risk management / R. Anderson. – UK.: Oxford University Press, 2007. – 731 p.
2. Siddiqi N. Credit risk scorecards: developing and implementing intelligent credit scoring / N. Siddiqi. – USA.: John Wiley & Sons, Inc., 2006. – 196 p.
3. Crook J. Recent developments in consumer credit risk assessment / J. Crook, D. Edelman, L. Thomas // European Journal of Operational Research. – 2007. – Vol. 183. – Pp. 1447-1465.
4. Bonini S. The survival analysis approach in Basel II credit risk management: modeling danger rates in the loss given default parameter / S. Bonini, G. Caivano // Journal of Credit Risk. – 2013. – Vol. 9, № 1. – Pp. 101-118.
5. Бурий К.П. Скорингові системи як інструмент протидії фінансовим ризикам банків при кредитуванні / К.П. Бурий // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону : наук. зб. / Прикарпат. НУ ім. В. Стефаника, Прикарпат. наук.-аналіт. центр; редкол.: І.Г. Ткачук (голов. ред.) та ін. – Івано-Франківськ: Вид-во Прикарпат. НУ. – 2012. – Вип. 8, т.1. – С. 109-113.
6. Волик Н.Г. Скоринг як експертний метод оцінювання кредитного ризику комерційного банку при споживчому кредитуванні / Н.Г. Волик // Вісник Запорізького національного

університету : зб. наук. праць. – Сер.: Економічні науки. – Запоріжжя : Вид-во ЗНУ. – 2008. – № 1. – С. 40-44.

7. Камінський А.Б. Експертна модель кредитного скорингу позичальника банку / А.Б. Камінський // Банківська справа : наук.-практ. журнал. – 2006. – № 1. – С. 75-81.

8. Где занять наличными без страховок: обзор рынка потребительского кредитования на 16 сентября 2013 года. [Электронный ресурс]. – Доступный с http://www.prostobank.ua/potrebitelskie_kredity/stati/.

9. Камінський А.Б. Скорингові технології в кредитному ризик-менеджменті / А.Б. Камінський, К.К. Писанець // Бізнес-Інформ : міжнар. наук. економ. журнал. – Харків : Вид-во ХНЕУ. – 2012. – № 4. – С. 197-201.

Каминский А.Б. Концептуальные подходы к использованию скоринга в кредитной деятельности банка

Представлены концептуальные подходы к использованию скоринга на разных этапах взаимодействия банка с заёмщиком. Показана специфика подходов на этапах: привлечения клиентов, аппликации, кредитных отношений, взыскания задолженности. Обоснованы преимущества использования скорингов на каждом из этапов.

Ключевые слова: кредитный скоринг, потребительское кредитование, риск-менеджмент банка.

Kaminsky A.B. Conceptual approaches for usage of scoring in credit activity of bank

The conceptual approaches of scoring using on the different stages of interaction between bank and borrower are presented. The specificity is shown on the stages: client's attraction, application, credit relations, and collection of debt. Advantages of the use of scorings are grounded on each of the stages.

Keywords: credit scoring, consumer lending, risk-management in bank.

УДК 330.342: 303.725.2

Доц. Я.В. Кульчицький, д-р екон. наук –
НЛТУ України, м. Львів

ІНСТИТУЦІЙНІ ЗАСАДИ ЕКОЛОГІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ В УМОВАХ ПОСИЛЕННЯ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Розкрито інституційні засади екологізації сучасних економічних систем з позицій постіндустріальної парадигми та економічної компаративістики в умовах посилення глобалізації. Виявлено зміст екологічної парадигми економічної теорії та обґрунтовано необхідність виокремлення соціально-екологічних відносин у системі економічних відносин суспільства. Проаналізовано концепцію сталого розвитку та особливості еколого-економічних інструментів у розвинених країнах.

Ключові слова: економічні системи, інституційні засади екологізації економічних систем, постіндустріальна парадигма, екологічна парадигма економічної теорії, постіндустріальне (інформаційне) суспільство, глобалізація, економічна компаративістика, сталий розвиток, екологізація економічних систем.

Вступ. Обґрунтування теоретико-методологічних засад порівняльного аналізу сучасних економічних систем об'єктивно передбачає виявлення пріоритетних доміант їх трансформації, якими у ХХІ ст. є, на наш погляд, екологізація та глобалізація. Саме ці процеси здійснюють нині вирішальний вплив на функціонування і трансформацію існуючих чи становлення нових економічних систем. Будучи щільно взаємопов'язаними між собою, вони зумовлюють ключові параметри економічних систем, їх елементну структуру, визначають важливіші функції. І хоча актуальність проблеми екологізації економіки не підлягає сумніву, проте більшість існуючих наукових досліджень мають або виключно економічний, прагма-

тичний ухил, або природоохоронну спрямованість у чистому вигляді. Звідси випливає необхідність комплексного підходу до цієї складної й важливої теоретичної і практичної проблеми на основі діалогу економічної та інших наук.

Метою роботи є обґрунтування теоретико-методологічних засад дослідження і з'ясування змісту екологізації сучасних економічних систем у контексті економічної компаративістики, що має важливе значення для методології економічної теорії, а також практики державного регулювання взаємодії економічної та екологічної систем та забезпечення сталого розвитку як розвинених, так і транзитивних, перехідних економічних систем в умовах посилення глобалізації.

Методами нашого дослідження є насамперед діалектичний, історичний, логічний, аналіз і синтез, системний, синергетичний, порівняльний, сценарний аналіз та ін.

Ступінь розроблення проблеми та огляд літератури. На наш погляд, екологізація сучасних економічних систем є характерною ознакою формування інформаційного (постіндустріального) суспільства. Відповідно теоретичне дослідження сучасних економічних систем крізь призму посилення їх екологізації, з урахуванням епохального переходу від людини економічної (*homo economicus*) до людини творчої (*homo creator*) [15, с. 258-286; 16, с. 109-119], неодмінно повинно спиратися на постіндустріальну парадигму. Саме постіндустріальна парадигма є, на наше переконання, тим "ключем", який дає змогу розкрити зміст сучасних економічних систем, здійснити їх порівняльний аналіз та виявити стратегічний вектор системної трансформації в умовах посилення екологізації та глобалізації.

Екологізація сучасних економічних систем зумовлює необхідність перегляду, переосмислення фундаментальних методологічних постулатів, положень економічної теорії. Економічна теорія протягом своєї тисячолітньої еволюції пройшла багато етапів розвитку. При цьому, зрозуміло, видозмінювався предмет її наукового аналізу, методологія, теоретичні парадигми, концепти, що зумовлювало відповідні зміни економічного дискурсу, коригувало стратегію фундаментальних досліджень. Але завжди підґрунтям наукових концепцій, висновків, рекомендацій були реальні економічні процеси, суспільна економічна практика, яка виступає єдиним і визначальним критерієм істинності теорії. Минуле ХХ ст. знаменувало собою новий злет економічної науки, її активний діалог з багатьма іншими науками: від соціальних до природничих [1-7, 8, 10, 11, 13, 15-17]. Практичними причинами таких тенденцій у методології економічної теорії стали насамперед актуальні проблеми взаємин людини і довкілля, екології. Внаслідок цих негативних тенденцій як у національних, так і у світовій економіках, в економічній теорії почала утверджуватися екологічна парадигма, що передбачає розгляд, дослідження усіх економічних і соціальних процесів крізь призму збереження довкілля, умов існування і розвитку людської особистості [3-7; 8, с. 54-65]. Як аргументовано зазначають у цьому контексті сучасні польські дослідники Б. Федор, С. Чая, А. Грачик, З. Якубчук, екологічна парадигма економічної теорії виростає насамперед з критики можливостей традиційного неокласичного оптимізаційного аналізу до вирішення проблеми деградації і охорони довкілля, а також забезпечення відповідної його якості і доступності природних засобів для майбутніх поколінь. Ця критика спирається на такі аргументи, як: по-перше, багатомірність явищ, що перебувають на "стику" економічної системи і довкілля, по-друге, взаємозалежність між економічною систе-